

GAZTEAK ETA SARE SOZIALAK

Erakusleiho digitalean eta hari begira haztearen berezitasunak

Teknologia digitalaren garapenak aldaketa handiak eragin ditu harremanetarako moduetan eta gure nortasuna osatzeko prozesuan. Interneten zer kontsumitu eta sare sozialetan zein rol jokatzeko dugun, horiek ere definitzen dute nor garen. Areago ingurune digital batean jaio diren gazteen kasuan. Identitatea eraikitze prozesuan aldaketa handiko garaia da nerabezaroa, eta bidearen erdian gainera lehen mugikorra eskuratzen du askok. WhatsApp, Instagram, Tik Tok, BeReal, bideo-jokoak, pornografia... Leiho erraldoia irekitzen zaie parez pare, iparra topatzeko ahalegin betean.

 JON TORNER ZABALA

Arratsaldeko seiak dira. Abisuak jo du zure mugikorrean. Bi minutu dituzu argazkia atera eta lagunekin partekatzeko. Atzo, eguerdiko hamabietan jaso zenuen mezu bera, eta bihar ere helduko zaizu, auskalo zein ordutan. Bi minutu. Ez du axola non eta zertan ari zaren, kalean oinez, tabernan, eskolan, ohean erdi-etzanda edo komuntzian eserita... Zeure buruari argazki bat atera behar diozu, eta bigarren bat parean ikusten duzun paisaia, pertsona edo dena delakoari. Ezin duzu filtrorik erabili, ezta irudiak editatzeko bestelako tresnarik ere. Helburua da unean bertan zertan ari zaren erakustea, argazkirako “prestatzeko” aukerarik eman ez eta “autentikoago” agertzea. Bai baitakigu apur bat aspertzen zaituztela unibertso osoa ortzadar kolorekoa bailitzan erakusten duten sare sozialek.

2022an gazteek gehien deskargatu duten aplikazioa da BeReal. Adituek diote Instagram-ekin lehiatzeko sortua dela, “postureoa” gainditu eta errealtateari fidelagoa zaion irudia erakutsi nahi duen neurrian. Izan ere, zenbait aplikazioen bidez zabaltzen diren “irudi idilikoez” kokoteraino dago hainbat jende, Ane Ortiz Ballesteros sexologo eta psikologoak azaldu digunez. Gasteizko Emaize zentroan egiten du lan, nerabeekin sarri, harreman-sareak osatu eta identitatea eraikitze prozesuan teknologiak jokatzeko duen paperaren bueltan. “Gazteak nekaturik daude etengabe ikusteaz haien zat eskuragarriak ez diren gauzak”, dio. Ikusteke dago xede “errealista” horrek BeReal-en aurka egingo duen ala, aitzitik, arrakastari eutsiko dion. Bien bitartean, *postureo*aren kultura agortzen ari ote den, Ortizek zalantza egiten du, nahiz eta aldaketarik sumatzen duen.

Ezkutuan geratzen ziren gai batzuk azaleratzen ari dira, eta horren erakusgarri da geroz eta *influencer* gehiagok hitz egitea euren arazo eta gaixotasunez. “Lehen guztia zen hain zoragarria, hain perfektua...”, esan digu. “Orain gazteek aukera handiagoa dute gertatzen zaiena identifikatzeko; batzuetan gaizki sentitzen gara eta ez dakigu oso ongi zergatik, non begiratu ez daukagulako. Gainera, nahiz eta oraindik ere profil hegemoniko bat nagusi den, sare sozialak aniztasun espazioak dira, non biltzen diren errealtate desberdinak, orotariko bizipenak, gorputz mota asko... Eta, nerabezaroan, geure identitatea eraikitze prozesuan erreferenteak izatea inportantea da”. Horrek ez du esan nahi norberaren arazoak automatikoki desagertuko direnik, baina lagungarri da ulertuko gaituen jendearekin bizipenak partekatzea, arazo edo sentimenduez

bezala zaletasunez mintzatzea, munduko arraroenak izanagatik.

Intimitatea kanporatzeko nahia “exhibizionismo-ariketa izan litekeenaz harago” doala uste du, “kaltetutako autoestimua konpondu” nahi dituela. “Pertsonak beren bizitzako alderdi intimoak azaltzen dituzte gainerakoen onespena edo enpatia bilatzeko eta, batez ere, gizarte-loturak ezartzeko aha-ginean”.

ERAKUSLEIHOA ETA DENDAOSTEA

Geure identitatearen garapenean faktore mordoak esku hartzen du. Plano analogikoa dago batetik, Internetetik kanpoko, familia, lagunak... Eta digitala bestetik, sare sozialetan bizi, ikusi edota erakusten ditugunak. “Plano bietan dugu geure erakusleia”, azaldu digu Ortizek. Etengabe ari gara zernahi erakusten eta guri buruz informazioa ematen. Esaterako, gaur bertan zer eta norekin egingo dudan, diferente jantziko naiz, diferente jokatu dut. Eta, aldi beran, denok dugu dendaostea, non gordetzen ditugun guretzat inportanteak diren gauzak, baina besteek ikusterik nahi ez ditugunak, intimitateari lotuak daudenak. Sare sozialetan, oro har,

*“Dena lortu nahi
dugu instant batean
eta esfortzu handirik
egin gabe,
eta horrek gure
bizitzako esparru
guztietan du eragina,
bikote-harremanetan
adibidez”*

ANE ORTIZ, SEXOLOGOA

gainerakoen erakusleioak ageri zaizkigu, baina atzealdea ez hainbeste. Eta erakusten digutena alderatzen badugu dendaostean gordeta daukagunarekin, etsigarria gerta daiteke.

Sexologoaren hitzetan, “geure identitatea joaten gara eraikitzen auto-behaketeta eta konparazioaren bidez eta, gaur egun, barrurantz baino, kanporantz begiratzen dugu geroz eta gehiago. ‘Nor naiz ni?’ galdetu ordez, ‘hori bezalakoa izan nahi dut’ esaten diogu geure buruari, gure identitate propioaren eraikuntza galduz. Uneoro baitaukagu norekin alderatu, bai plano analogikoan, baita digitalan ere, milaka pertsonarekin”.

Hari horri tiraka guztiok harrapatu gaituen sistema kapitalistaren ajeez mintzatu zaigu: “Dena lortu nahi dugu instant batean eta esfortzu handirik egin gabe –gaur bi produktu erosi ditut Amazonen eta bihar bertan ekarriko dizkidate etxera–, eta horrek gure bizitzako esparru guztietan du eragina, bikote-harremanetan besteak beste. Espazio analogikoe-tako sedukzio- eta gorteatze-prozesuak bigarren maila batera igaro dira, eta gailu elektronikoak funtsezko tresna bihurtu dira bikote berriak lotzeko edo sortzeko”.

KAPITALISMOA EZ DUTE SARE SOZIALEK ASMATU

Iker Madrid politologoak idatzi duen moduan Contracultura webgunean publikatutako *El papel de Instagram en la configuración de nuestra identidad* (Instagramen papera gure identitatearen konfigurazioan) artikuluan, “Instagramek edo beste edozein sare sozialek sortutakoa, izaera positiboa izan zein eragin negatiboa, lehenagotik ere gizartean zegoen, ez da hutsetik azaleratu. (...) Instagram, Twitter edo Facebook diren bezalakoak dira egitura konkretu batean integratuta daudelako, kapitalismoan alegia, negozio-eredu zehatz baten menpe. Instagramek ez ditu ezerezetik sortzen jokaera, jarraibide existentzial edo prozedura sozial berriak, baizik eta areagotu egiten ditu, ezeztatu, sustatu, leundu edo birformulatu”.

Autoreak eztabaida interresgarria planteatzen du gizarte neoliberalak dauzkan ezaugarri nagusien –lehiakortasuna, esaterako– eta sare sozialek hauspotzen dituzten jokabideen arteko erlazioaz: “Espazio horietan urradurarik gabeko erabateko zorientasun irudia eman nahi dugu, eta ondorioz emozio batzuk (tristura, amorrua, etsipena, sufrimendua, antsietatea...) sakrifikatu edo ezkutatu egiten dira, geure barruan urradurak sortzeraino. Horrek ez du esan nahi sare sozialak direnik buru-osasunean pitzadurak eragiten dituzten faktore bakarrak; handiagotu egin ditzakete, ordea”.

“SINPLIFIKATU” ETA “ERRAZTU” EZ DIRA GAUZA BERA

Tinder, Meetic, eDarling... bikotekidea topatzeko aplikazio ugari dago eta, gainera, propio horretarako sortu ez ziren beste batzuen bidez –Instagram eta Tik Tok adibidez– ere *ligatu* daiteke, kode edo estrategia bereziak erabilita: pertsona batek igotako argazki, bideo edota eta profilari “atsegin dut” eman eta hortik abiatuta, agian, bide luzeagoa hastea; ohiko erabiltzaileak ez direnek nekez

ANE ORTIZ BALLESTEROS sexologo eta psikologoaren hitzetan sare sozialak aniztasun espazioak dira, non biltzen diren errealitate desberdinak, orotariko bizipenak, gorputz mota asko... “Geure identitatea eraikitzeko prozesuan erreferenteak izatea inportantea da”, dio.

*Neurri batean,
gazteek lotzen
dute mugikorraren
erabilera bestelako
estimulu faltarekin.
“Entretenitzeko beste
zerbait baldin baduzu
ez duzu behar, baina
asperturik baldin
bazaude...”*

harrapatuko dituzten klabeetan egin eta jasotako iruzkinak... Ane Ortizen hitzetan, sedukzio eta gorteatze prozesuetan kodeak erabat aldatu dira, ez soilik digitalizazioak bultzatuta, baita orain arte erabili diren estrategiak geroz eta gehiago kuestionatzen direlako ere. “Feminismoak gauza ugari jarri du zalantzan, lanketa handia egin da bikote harremanen inguruan”, azaldu digu. Hala ere, nahiz eta gazteek barneraturik duten indarkeria egoera edota kontrol mekanismoen gaineko diskurtsoa, zailtasunak dituzte plano digitalean jarrera desegokiak identifikatzeko. “Esaterako, ikasleei galdetzen diegunean zer iruditzen zaien bikotekideari esatea nola jantzi behar duen, badakite txarto dagoe-la; baina duda egiten dute, demagun, bikotekideak eskatzen dizunean Instagrameko pasahitza emateko, edo lokalizazioa uneoro aktibatuta izan eta norekin zauden esateko, “atsegin dut” nori eman diozun begiratzen uzteko... Maitasun froga bezala ikusten dute sarri. Ulertu behar dugu sare sozialak ez direla soilik norberaren espazio intimokoak, baizik eta gure edu-

ki pribatueta sarbidea duenak gure lagunek plazaratutakoak ere ikusi ahal izango dituela”.

Hein batean, bat-batekotasun horren eraginez besteak beste, gorteatze prozesuak “sinplifikatu” eta batez ere “bizkortu” egin direla uste du Emaizeko sexologoak, baina horrek ez du esan nahi bikotekidea topatzea samurra denik: “Gazteek askotan esaten dute plano digitalean erraza dela flirtean aritzea edo elkar gustuko dutela adieraztea, zailagoa aldez harremanari estuago heltzea, birtualki emandako lehen urrats horietan osagai asko falta dira-eta”. Gauza bera kontatu digute Urretxu-Zumarraga ikastolako hamabost urteko ikasle batzuek (ikusitako koadroa). “Sare sozialek agian erraztuko zuten bikotekidea aurkitzea, elkar ezagutzea, baina aurrez aurre bestelakoak dira kontuak. Aurpegira esatera ausartzen ez zarena mugikorre-tik esaten diozu, eta gero...”.

Instagram, Tik Tok... eta deirik apenas

Lagun batek, 12 eta 15 urte arteko hiru neska-mutikoren aitak, mugikorrean instalatu dituen bi aplikazio erakutsi dizkigu, Family Link eta Qustodio. Seme-alabek mugikorrarekin zenbat denbora eta zertan igarotzen duten kontrolatzeko jarri ditu. “Seme zaharrenak Family Link hackeatzen ikasi zuen, konturatu ginen eta sesioa izan genuen... Horregatik instalatu nuen Qustodio ere bai, Gmail kontu bati ez baizik eta nire zenbakiari lotuta dagoelako”. Instagramen ere egin du azpikeriarik semeak, ezkutuko profil bat sortuta. Ez da bakarra, aitari kontsolagarri bazaio... Gazteak urrats bat edo bi aurrerago doaz (ia) beti. Semeak Instagramen pasatzen du denbora gehien, jokoan, Tik Tok, Whatsapp, Snapchat eta azkenaldian BeReal-en ere bai. Mugikorra apenas erabiltzen du deiak egiteko.

Instagram, Tik Tok... horietan dabil-tza jo eta su gure lankide baten seme-alabak ere bai. “12-13 urte zituztenean kontrolatzen genituen apur bat, baina 14-15 urterekin ihes egiten dizute, konturatzen zara zuk ezagutzen duzun kontuan geroz eta mugimendu gutxiago dagoela... Etsi genuen, orain mugatzen gara errezatzeraz ez dadila saltsatan sartu. Lehen, tarteka begiratzen genituen haien kontuak, eta ikusten genituenak... Euren intimitatean kuxkuean ari gine-la-eta haserretu egiten ziren, ordea, eta atzera egin genuen”. Gazteok ere oso dei gutxi egiten dute mugikorrean.

Uste genuena baino zabalduago dagoen fenomeno da, eta bada ingurune digitalean jaio diren nerabeak definitzeko “Mute belaunaldia” terminoa baliatzen duenik ere. Geroz eta gazte gehiagok uzten du mugikorra isilean, eta normalizat dute deiak ez erantzutea. Urduri ere jartzen dira, beharturik izanez gero telefonoz hitz egitera. Pizza bat eskatzeko, adibidez, aplikazioaren bidez egin badaiteke, askoz ere hobeto. Ez gara eztabaidan hasiko, zein den kausa eta zein efektua, baina inguruan dauzkagun McDonald's batzuetan pantailak jarri dituzte, bezeroak eskaera bertatik egin dezan, inorekin hitz erdirik trukatu gabe. Makinak pertsonen lekuan. Luze joko luke sistema kapitalistaren tentakuluez idazteak.

ASPERDURAREN KONTRAKO ANTIDOTOA

“Geuk ere oso gutxitan deitzen dugu”, kontatu digute 12-15 urte arteko zortzi gaztek. Urretxu-Zumarraga ikastolako ikasleak dira; bi taldetan banatuta elkarriketatutako ditugu, gehien erabiltzen dituzten aplikazioen inguruan. 12-13 urteko neska mutikoek, oro har, gurasoei baino ez dute telefonoz hitz egiten, prezazko zerbait denean, “WhatsApp mezua bidalita auskalo noiz erantzuko dute-eta”. Hamabost urtekoek geroz eta gutxiago erabiltzen dute WhatsApp; funtsean, lagunekin geratu eta gurasoei komunikatzeko. Eta audio-grabazioak, soilik konfiantzazko jendearekin. Noiz edo noiz pasa izan da norbait WhatsApp taldeetik botatzea, baina “ikastola garaian” –orain lizeoan daude–. “Kaos handiagoa zegoen orduan; egun kontzienteago gara”, diote.

Askoz ere sarriago erabiltzen dituzte Instagram eta Tik Tok, lehena besteak beste argazkiak ikusi edota mezuak trukatzeko, eta bigarrena batez ere kuxkuean ibiltzeko. Erabiltzailea engantzatxeko ahalmen izugarria omen du Tik Tok-ek, norberaren gustuetara egokitzen den bideo-eskaintza medio. Snaptchat, BeReal, Netflix, Spotify... bakoitza helburu desberdinarekin erabiltzen dute. Kontziente dira, heldue-

nak bereziki, euren buruzko informazio ugari ematen ari direla aplikazioen bidez, eta saiatzen dira argitalpenak ahalik eta pribatuak izaten, edota lokalizazioaren berri uneoro ez ematen.

Hein batean deigarria egin zaigu hamahiru urteko neska esandakoa: “Mutirik gehiago entretenitzen dira mugikorrak gabe, kirola egiten-edo”. Urtebete gazteagoa den mutikoak hartu du hitza: “Tira, batzuk asteburuetan ere etxean geratzen dira. Galdetzen diozu ea zergatik ez den aterako eta etxeko-lanak egin behar dituela erantzuten dizu. ‘Zer esaten ari zara, etxeko-lanik ez daukagu-eta!’”. Mugikorrarekin pasa nahi ditu zortzi ordu.

Gazteok, neurri batean, lotzen dute mugikorraren erabilera bestelako estimulu ezarekin. “Udalekuetan hamabost egun eman genituen mugikorrak gabe, eta ez genuen haren falta sumatu”, kontatu digute hamabost urteko neskek. “Noski, gutako inork ere ez zeukan, eta gainera egun denak desberdinak ziren. Hemen guztiak igualak dira, aspertu egiten gara, eta ongi dator deskonektatzea. Parrandan ateratzen garenean, adibidez, ia kasurik ez diogu egiten mugikorrari; entretenitzeko beste zerbait baldin baduzu ez duzu behar, baina asperturik baldin bazaude...”.

SURPRISING SHOTS / PIXABAY

Pantailaren gibeletik aritzeak ematen duen ausardiaz jarraitu dugu gazteokin hizketan: “Lagun batekin haserretu, eta aurpegira hitz egin ordez, mugikorre-*tiak mierda* piloa botatzen duzu haren gainean. Jendea puztu egiten da mugikorraren atzean. Pertsona batzuk profil faltsuen atzean ezkututzen dira, edo ezagun zein lagun baten izenean sortzen dituzte –gutxiagotan gertatzen da– eta handik bazterrak kakaztu. Babestuago sentitzen dira, edozer esateko boterea-*rekin*”. “Bai, jendea Whatsapetik ausartagoa da”, esan digu 12-13 urteko beste ikasle talde batek.

Ortizzen ustez positiboa da sareak izatea espazio bat non jendea seguru sentitzen den, aske, plano analogikoan egingo ez lituzketenak egiteko. “Lotsatiak direnentzat, lagun berriak egiteko zailtasunak dituztenentzat, plano digitala ihesbidea da. Noski, horrek arriskua ere badu, plano analogikoan egingo ez lituzketen gauzak zeintzuk diren...”.

INTIMITATERAKO ESPAZIORIK EZ

“Maitemintzen garenean behar handia sentitzen dugu pertsona horrekin gure intimitatea eta gorputza partekatzeko”, azaldu digu Emaize zentroko sexologoak. “Gazteek, ordea, ez dute kalitatezko espaziorik euren intimitaterako. Elkarrekin lasai egon nahi dute, baina demagun euria ari duela eta gurasoak etxean daudela; ez dute garaje edo atari batean egotea besterik”. Lehen ere horrela ez ote zen galdetu diogu. “Baita ere, baina orain osagai berriak daude”, erantzun digu. “Espazio horien faltan gora egiten ari dira sexting eta zibersexu praktikak; logikoa den moduan, plano digitalak bete du hutsune hori”. Gauza orok bezala, alde on eta txarrak ditu honek guztiak. Plano analogikoan dauden arrisku batzuk desagertzen dira (plani-

NATUREADICT / PIXARAY

MUTU. Telefono deirik ia egiten ez duen gazteria definitzeko “Mute belaunaldia” terminoa erabiltzen da. Geroz eta gehiagok uzten du mugikorra isilean, eta normaltzat dute deiak ez erantzutea. Urduri ere jartzen dira, beharturik izanez gero telefonoz hitz egitera.

fikatu gabeko haurdunaldia, gaixotasunen bat kutsatzea...), ‘panikoaren botoia’ saka dezakezu gustura ez zauden espazio horretatik di-da batean ospa egiteko, eredu koitozentrikoarekin apurtzen da... Baina digitalizazioak dakartzan arazoak agertzen dira, intimitatea urratzearekin lotutakoak bereziki.

PORNO IZARRAK HAMABI URTEKO GAZTEEN AHOTAN

Eredu koitozentrikoaren aipuak bide eman digu pornografiaren solasteko. Ortizek azaldu digu hamabost urte bete baino askoz ere lehenago hasten direla gazteak “erotikaren zientzia fikzioa” kontsumitzen. Emaizek gaiaren bueltako kontzientziazio kanpainak egin ditu hainbat ikastetxetan, Zornotzako Andramari ikastolan adibidez, eta gurasoak ere interpelatu dituzte. “Jakitun izan behar dugu seme-alabei mugikorra erostean eduki horietara sarbidea ematen ari garela”. Pornografiaren kontzeptua oso zabala dela dio, baina nagusi den korronteak, mainstream edo hegemonikoa dei genezakeenak, eredu konkretuak erreproduzitzen dituela.

“Interneten garapenaren ondorioetako bat pornografiaren hedapen masiboa da, gizateriaren historian aurrekaririk ez duena”, irakurri digu Gasteizko zentroaren webgunean. “Jendeak ez zuen inoiz hainbeste material pornografiko kontsumitu, eta batez ere hain gaztetandik. (...) Eredu porno-erotikoa kalitatezko sexu-hezkuntza jasotzen ez duten pertsona, haur, nerabe eta gazte guztien jarraibideen liburu bihurtu da. Pertsona guztiok dugun dimentsio erotikoa, desiratzea eta desiraren objektu sentitzea ahalbidetzen diguna, pornoak irakasten digunaren imitazioarekin ari da garatzen. Gure gustuak eta desioak barrurantz begiratuaz deskubritu beharrean, pantailari egiten diogu so, zer desiratu behar dugun edo zer gustatu behar zaigun esan diezagun”.

Adibide baten bidez azaldu digu Ortizek: “PornHub webguneak urtero plazaratzen ditu estatistikak, besteak beste estatu bakoitzean gehien bilatutako hitzak zeintzuk diren jasotzen du, eta bitxia da, LHko 5. eta 6. mailetan gaiaz lanketa egiten dugunean,

DATU PERTSONALEN BABESA
EUROPAKO ARAUTEGIA

Zure enpresa egokitzen
lagunduko dizugu

SIGACUS

☎ 943 453 588 · www.sigacus.com

PORNOGRAFIA. Ortizek azaldu digu hamabost urte bete baino askoz ere lehenago hasten direla gazteak “erotikaren zientzia fikzioa” kontsumitzen.

estatistika horietan gehien agertzen diren aktoreak aipatzen dituzte ikasleek, duela urte batzuk Mia Khalifa eta azkenaldian Lana Rhoades. Hamabi urteko umeez jada ezagutzen dituzte

izen horiek. Edo galderak egiten dizkizute praktika analen inguruan, zeina den, hain justu, Pornhub-en jendeak gehien bilatzen duena”.

Bideoetan, bestalde, ez da agertzen

antisorgailurik, txorta-kideen artean komunikazioa apenas dago, desiren esplizitazioa ere ez –“tira, gizonena agian gehiago”–, emozioak ez dira islatzen... “Gazteekin komentatzen dugunean bikotekideari ‘zer moduz zaude?’ zenbatek galdetzen ote dion, erantzuna da: ‘Nola galdetuko diot hori, ze lotsa!’. Ez baitute bestelako eredurik. Helduok eman behar dizkiegu, sexu hezkuntza ardatz, munstro erraldoi baten aurka ari baikara borrokan”.

Bide horretan helburuak izan behar du gazteen ongizateak, teknologiarekin hartu-eman sanoa izateak. “Helduok begirada diferentea dugu, harremanak egiteko modu desberdinak bizi izan ditugu, eta geure esperientziatik ekarpen positiboa egin behar dugu”, diosku Ortizek. Beti ari bagara digitala denari garrantzia kentzen edo txarre-na azpimarratzen, teknologia etsaia bailitzan, gazteengandik are gehiago urrunduko gara. “Ulertu behar dugu mugikorra gauza asko direla: kamera, iratzargailua, harremanetarako espazioa, albisteak irakurtzeko, errebinkaziorako, iraultzarako... Ulertze-ardatz batetik jardun behar da, bai plano analogikoan, bai digitalean”. ●

Abendukoa, kalean!

EUSKARA IKASLEA ZARA? IRAKASLEA?

- **EUSKARAZ IRAKURTZEKO OHITURARIK EZ DUTENENTZAT**
- **BALIAGARRIA EUSKARA IRAKASLEENTZAT**
- **10 ZENBAKI URTEAN**

Egin harpidetza aizu.eus atarian. Harpidetza digitala, paperezkoa edo digitala+paperezkoa.